

Ewa M. Ryguła

Imiennictwo w Kobiórze w XVIII wieku

Wieki Stare i Nowe 3(8), 104-127

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EWA M. RYGUŁA

Imiennictwo w Kobiórze w XVIII wieku

Przedmiot niniejszej pracy stanowi problematyka imiennictwa. Jej celem jest ukazanie możliwości, jakich dostarcza analiza metryk parafialnych w badaniu tak interesującego zjawiska kulturowego, jakim jest nadawanie imion. W swej pracy nie podejmuję się jednak opisu tego problemu pod kątem onomastycznym czy historycznojęzykowym. Skupię się natomiast na wskazaniu i analizie czynników wpływających na wybór odpowiedniego imienia dla dziecka. W związku z tym przedstawię również katalog imion męskich i żeńskich oraz funkcjonowanie imion na przestrzeni całego badanego okresu.

Problematyka artykułu mieści się w nurcie rozwijających się ostatnio badań nad imiennictwem, o czym świadczy szereg publikacji powstających na ten temat¹.

¹ K. Iluk: *Ludność parafii Witków Śląski w latach 1851—1898*. W: „Śląskie Studia Demograficzne” [dalej: ŚSD]. T. 4. Wrocław 1998; P. Kwapulińska: *Urodzenia w parafii kochłowskiej w latach 1801—1900*. W: ŚSD, T. 1: *Urodzenia*. Wrocław 1995; D. Daszkiewicz-Ordyłowska: *Rodzina w parafii toszeckiej w latach 1789—1877*. W: ŚSD, T. 5: *Rodzina*. Wrocław 2001; J. Spychała: *Rodzina parafii Strzelce Opolskie w latach 1766—1870*. W: ŚSD, T. 5...; Z. Kwaśny: *Rodzina chłopska w parafii Dobra w latach 1727—1758*. W: *Wesela, chrzciny i pogrzeby w XVI—XVIII w. Kultura życia i śmierci*. Red. H. Suchojad. Warszawa 2001; M. Paulewicz: *Dobór imion i rodziców chrzestnych w Chęcinach w latach 1726—1810. Zagadnienia demograficzne*. „Katecheta” 1974, R. 18; M. Górny: *Wybór imion chrzestnych dla dzieci szlacheckich w powiecie kcyńskim w XVII wieku*. „Genealogia” 1995, T. 5; Z. Sułowski: *Imiona chrzestne w parafii Piotrawin w XVII—XIX wieku*. „Roczniki Humanistyczne” 1972, T. 20, z. 2; M. Kamińska: *Nazwy osobowe w najstarszych księgach metrykalnych parafii Łask*. „Onomastica” 1986, R. 30; A. Gacek, M. Żmijewska: *Imiona w Rudzie Kozielskiej w świetle księgi chrztów z tej miejscowości w latach 1750—1802*. „Studia i Materiały z Dziejów Śląska” [dalej: SMŚ] 2005, T. 26; A. Spyt: *O imionach podwójnych typu Stanisław — Marian we wsiach zachodniej części powiatu chrzanowskiego*. „Onomastica” 1973, R. 18; J. Gawrysiakowa: *Praktyki religijne w XIX w. (na podstawie metryk parafii Rudka, pow. Bielsk Podlaski)*. „Roczniki Humanistyczne” 1970, T. 18;

Obszar badawczej eksploracji ograniczam miejscowo do Kobióra, niewielkiej miejscowości w województwie śląskim, w powiecie pszczyńskim. Nie można ustalić dokładnie czasu i okoliczności jej powstania, gdyż nie zachowały się żadne dokumenty na ten temat. Pierwsza wzmianka, w której wymieniony zostaje Kobiór, pochodzi z 1467 roku i znajduje się w średnio-wiecznych dokumentach miasta Pszczyzny dotyczących budowy łaźni. Znalazła się tam mianowicie informacja o zapłacie dla mieszkańca Kobióra za wykonaną pracę w łaźni².

Kobiór to typowa wieś rolnicza. Kobiórzanie nie zajmowali się jednak wyłącznie uprawą ziemi, ale pracowali także w miejscowej stadninie koni. Na potrzeby stadniny pracował powstały w połowie XVI wieku folwark³. Usytuowanie miejscowości wśród lasów wpływało na rodzaj prac, jakie chłopcy byli zmuszeni wykonywać, poza pańszczyzną, na rzecz pana, np. udział w nagonkach, stawianie płotów przy lasach⁴.

Kobiór był małą i niezbyt zasobną miejscowością. Prawdopodobnie to spowodowało, że aż do początków XX wieku nie miał własnego kościoła, a tym samym nie tworzył odrębnej parafii, wchodząc przez cały czas w obręb parafii pszczyńskiej. Parafia ta od chwili powstania należała do diecezji krakowskiej, do dekanatu oświęcimskiego, a od początku XIV wieku do nowo powstałego dekanatu pszczyńskiego. Początkowo kościołem parafialnym był kościół św. Jadwigi w Starej Wsi. Po wybudowaniu w XIV wieku na terenie miasta nowej świątyni dawny kościół parafialny pełnił rolę kościoła filialnego. Mimo przynależności do parafii w mieście mieszkańcy Kobióra nadal uczęszczali na msze św. i przystępowali do sakramentów w kościele w Starej Wsi⁵. Dopiero w XVII wieku związek z tym kościołem rozluźnił się i kościół pw. Wszystkich Świętych w mieście objął wszystkich parafian, łącznie z kobiórzanami.

Podstawę do analizy imiennictwa stanowić będą księgi chrztów parafii pszczyńskiej, znajdujące się w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach⁶. Jest to pięć ksiąg obejmujących lata 1686—1796. Te daty wyznaczają

S. Witkowski: *Imiennictwo dzieci w świetle Liber Baptisatorum Parafii pod wezwaniem św. Piotra i Pawła w Skoczowie w pierwszej połowie XVIII w.* „Pamiętnik Cieszyński” 2000, T. 15. Pracami, które umożliwiają analizę imion pod względem hagiograficznym oraz nakreślają wiele problemów związanych z ich wyborem, są: H. Fros, F. Sowa: *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*. Kraków 1975; J. Bystron: *Księga imion w Polsce używanych*. Warszawa 1938.

² L. Musioł: *Pszczyzna. Monografia historyczna*. Katowice 1936, s. 431.

³ H.W.F. Schaeffer: *Kronika pszczyńskiego wolnego państwa stanowego a od 1827 r. księstwa pszczyńskiego*. Cz. 1 i 2. Tłum. B. Spyra. Pszczyzna 1995, s. 51.

⁴ Z. Orlik: *Nad Korzeńcem. Szkice z dziejów Kobióra*. Kobiór 1996, s. 25.

⁵ L. Musioł: *Pszczyzna...*, s. 276.

⁶ Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, zespół: Księgi Metrykalne, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

zarazem przedział czasowy uwzględniony w przeprowadzonej przeze mnie analizie. Stan ksiąg mogę określić jako dobry. Pismo jest staranne i czytelne, odczytywanie zapisów nie sprawia trudności. Księgi chrztów parafii pszczyńskiej wydają się rzetelnie i starannie prowadzone. Wszystkich zapisów dokonano w języku łacińskim. Nie ma wyraźnych luk czy skreśleń ani przemieszczeń chronologicznych. Jedynie w księdze z lat 1738—1768 brakuje kart obejmujących lata 1738—1740. Trudno stwierdzić, kto dokonywał wpisów. Można zauważyć, że choć w jednym roku w zapisach chrztów pojawiają się dane różnych księży, to na podstawie analizy pisma da się wyróżnić jedną rękę pisarską. Dowodzi to, że wpisów nie dokonywali księża. Prawdopodobnie byli to organiści — tak jak to miało miejsce w innych miejscowościach.

Wpisy były wprowadzane chronologicznie. Brak formularza został zrekomensowany przez konsekwentne podkreślenie najważniejszych informacji atramentem, ołówkiem lub kredką. Trzy pierwsze księgi mają charakter staropolskich dutek sądowych (33 × 10,5 cm). Ich okładki są wykonane ze sklejki. Pozostałe dwie księgi mają format 33 × 20,5 cm i zostały oprawione w tekturowe okładki. Karty wszystkich ksiąg zostały wykonane z papieru czerpanego. Wpisów dokonywano według schematu wymaganego przez prawo kościelne. Według dekretu soboru trydenckiego każdy zapis miał obejmować: imię dziecka, datę chrztu, imiona rodziców, imiona rodziców chrzestnych i imię szafarza chrztu⁷. Zapis aktu chrztu znajdujący się w księgach chrztów parafii pszczyńskiej obejmował następujące dane:

1. Data dzienna i miesięczna chrztu oraz rok (od 1766 roku pojawia się data urodzenia).
2. Dane personalne i stanowisko kościelne szafarza chrztu.
3. Płeć dziecka.
4. Imię dziecka.
5. Stwierdzenie urodzenia ślubnego lub nieślubnego.
6. Informacja, czy było to urodzenie wielorakie.
7. Imiona rodziców i nazwisko ojca, informacje o legalnym charakterze ich związku. Od 1765 roku notowane jest nazwisko rodowe matki, od 1766 roku również stan społeczny ojca.
8. Wyznanie rodziców — katolickie lub ewangelickie.
9. Imię i nazwisko matki w przypadku dzieci z nieprawego łoża.
10. Dane personalne rodziców chrzestnych i miejsce ich zamieszkania.
11. Miejscowość, z której pochodziło ochrzczone dziecko.

W omawianym okresie w Kobiórze odnotowano 1561 chrztów, w tym 781 chłopców (50,03%) oraz 780 dziewczynek (49,97%).

⁷ B. Kumor: *Metryki parafialne w archiwach diecezjalnych*. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1966, z. 1, s. 66.

Aby stwierdzić dokładność rejestracji, należy wykorzystać metody kontroli stosowane przez badaczy. Jedną z nich jest określenie współczynnika maskulinizacji noworodków. Przyjmuje się, że przy kompletnie prowadzonej rejestracji, zgodnie z prawem biologicznym, wskaźnik urodzeń męskich powinien wynosić około 105—107 na 100 urodzeń żeńskich⁸. Wskaźnik urodzeń męskich dla Kobióra jest niski, wynosi bowiem 100,1 i nie odpowiada przyjętemu powszechnie współczynnikowi. Może to świadczyć o niedokładności i lukach w rejestracji bądź opóźnieniu chrztów, wyższa śmiertelność bowiem, która dotyczyła szczególnie noworodków płci męskiej, wyrównywała stopniowo ich stosunek do noworodków płci żeńskiej⁹.

W Kobiórze, tak jak to miało miejsce w innych miejscowościach¹⁰ na Górnym Śląsku, rodzice nadawali dzieciom na chrzcie przeważnie jedno imię. Dopiero z biegiem lat zaczęto nadawać też drugie.

Na podstawie ksiąg chrztów możemy prześledzić, jakie imiona rodzice wybierali dla swych dzieci, oraz które z nich były najpopularniejsze. Pełną listę imion męskich i żeńskich prezentują tabele 1 i 2, zawarto w nich wyłącznie imiona pierwsze. Można zauważyć, że wachlarz imion męskich jest zdecydowanie bogatszy niż imion żeńskich. Odnosnie do chłopców mamy 38 imion, do tego należy jeszcze doliczyć 9 imion, które występują jako drugie. Łącznie w badanym okresie funkcjonowało w Kobiórze 47 imion męskich i 26 imion żeńskich. Jeśli rozszerzymy ten zakres o imiona kolejne, otrzymamy liczbę 30 imion żeńskich. Wśród imion męskich 7 wystąpiło tylko raz, a 14 odnotowano od 2 do 10 razy. Jeśli chodzi o imiona żeńskie, to 6 imion nie powtórzyło się, a 8 wystąpiło od 2 do 10 razy. Liczba imion, zarówno męskich, jak i żeńskich, w całym badanym okresie stopniowo wzrastała.

Katalog imion nadawanych chłopcom z biegiem lat coraz bardziej się rozszerzał (tabela 3). Wahał się od 10 pod koniec XVII wieku do 38 w końcowym okresie. W latach 1686—1690 wybierano spośród 10 imion. Do roku 1700 liczba ta wzrosła do 21. W ciągu następnych 10 lat pojawiły się 4 nowe. Liczba ta nie uległa już większej zmianie przez kolejne 50 lat. W tym czasie doszło jedynie 5 nowych imion, po jednym w każdym dziesięcioleciu. Do 1796 roku pojawiło się jeszcze 7 nowych imion. Należy przy tym zaznaczyć,

⁸ I. Gieysztorowa: *Wstęp do demografii staropolskiej*. Warszawa 1976, s. 236—237.

⁹ Ibidem, s. 252.

¹⁰ P. Kwapulińska: *Urodzenia...*, s. 48; D. Daszkiewicz-Ordyłowska: *Rodzina w parafii toszeckiej...*, s. 86; J. Spychała: *Rodzina parafii Strzelce Opolskie...*, s. 23; A. Gacek, M. Żmijewska: *Imiona w Rudzie Kozielskiej...*, s. 115. Podobna prawidłowość występowała na ziemiach polskich. Zob. M. Paulewicz: *Dobór imion i rodziców chrzestnych...*, s. 12; Z. Sułowski: *Imiona chrzestne w parafii Piotrawin...*, s. 101—102. Szlachta nadawała przeważnie jedno imię, dopiero od XVIII wieku sytuacja ta zaczęła się powoli zmieniać. Zob. M. Górny: *Wybór imion chrzestnych...*, s. 59—60. Inaczej było w parafii Dobra. Zob. Z. Kwaśny: *Rodzina chłopska w parafii Dobra...*, s. 28.

że najpopularniejsze pozostawały imiona z przełomu XVII i XVIII wieku, było ich około 20. Pozostałe pojawiały się sporadycznie.

Także w przypadku dziewczynek, w związku ze wzrostem liczby urodzeń, katalog imion, z którego rodzice dokonywali wyboru, stawał się coraz większy (tabela 4). Liczba imion żeńskich wahała się od 11 w końcu XVII wieku do 26 z końcem XVIII wieku. W latach 1686—1690 wybierano spośród 6 imion, ale już w ciągu 20 kolejnych lat doszło 5 nowych. Wykaz ten nie ulegał zmianie do 1740 roku i obejmował 11 imion. Również kolejne dziesięciolecia nie przyniosły większych zmian. W latach 1741—1780 doszło 7 nowych imion. Największy wzrost możemy zauważyć w latach 80. XVIII

Tabela 1

**Wykaz imion męskich nadawanych
w Kobiórze w latach 1686—1796¹¹**

Imię	Liczba	Imię	Liczba
Adam	2	Marcin	62
Albert	2	Mateusz	33
Andrzej	35	Melchior	6
Antoni	4	Michał	28
Baltazar	2	Mikołaj	2
Bartłomiej	25	Paweł	30
Błażej	10	Piotr	7
Franciszek	12	Sebastian	1
Fryderyk	1	Stanisław	9
Gaweł	3	Stefan	1
Grzegorz	23	Sylwester	1
Jakub	79	Szymon	21
Jan	97	Tomasz	40
Jerzy	72	Urban	10
Józef	40	Wacław	1
Kacper	4	Walenty	48
Klemens	1	Wawrzyniec	32
Krzysztof	1	Wit	5
Maciej	12	Wojciech	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

¹¹ Przedstawiony wykaz imion rozszerzają imiona nadane jako kolejne: Bernard, Bonawentura, Cyprian, Filip, Juda, Kajetan, Krystian, Tadeusz, Wincenty.

Tabela 2
**Wykaz imion żeńskich nadawanych
 w Kobiórze w latach 1686—1796¹²**

Imię	Liczba	Imię	Liczba
Agnieszka	47	Katarzyna	82
Anna	97	Magdalena	6
Apolonia	3	Małgorzata	10
Beata	1	Maria	26
Cecylia	2	Marianna	96
Dorota	26	Marina	80
Elżbieta	1	Regina	1
Ewa	30	Rozalia	5
Franciszka	12	Tekla	1
Helena	3	Teresa	14
Jadwiga	94	Urszula	1
Joanna	2	Zofia	126
Józefa	1	Zuzanna	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

wieku, kiedy pojawiło się 8 nowych imion. W przypadku Kobióra nie zauważamy spadku popularności starych imion na rzecz nowych.

Analiza ksiąg chrztów pozwala ustalić popularność poszczególnych imion. Na jej podstawie można stwierdzić, że najczęściej używanymi imionami męskimi były: Jan, Jakub, Marcin, Walenty, Józef i Tomasz (tabela 5). Najpopularniejsze imię — Jan — stanowiło 12,5% wszystkich imion wybieranych dla chłopców w latach 1686—1796. Drugie w kolejności imię — Jakub — to 10,1%. Kolejne 5 imion stanowiło razem 33,6% imion nadanych w tym okresie. Imiona Józef i Tomasz otrzymała ta sama liczba chłopców — po 5,1%. Odsetek wszystkich najczęściej nadawanych imion wynosił 56,2%. Pozostałe wybierane imiona stanowiły 43,8%.

Najczęściej używanymi imionami żeńskimi były: Zofia, Marianna, Anna, Jadwiga, Katarzyna i Marina (tabela 6). Najpopularniejsze imię nadawane dziewczynkom — Zofia — stanowiło 16,2%. Z porównania z najpopularniejszym imieniem męskim wynika, że imię Zofia było częściej wybierane. Każde z kolejnych trzech imion żeńskich stanowiło ponad 12%, co

¹² Przedstawiony wykaz imion rozszerzają imiona nadawane jako kolejne: Barbara, Klara, Petronella, Weronika.

Tabela 3

Częstotliwość nadawania imion męskich w Kobiórze w latach 1686—1796

Imię	1686—1690	1691—1700	1701—1710	1711—1720	1721—1730	1731—1740*	1741—1750	1751—1760	1761—1770	1771—1780	1781—1790	1791—1796	Razem
Wawrzyniec	1	2	—	3	1	1	2	6	5	5	5	1	32
Michał	2	—	—	1	4	2	4	2	4	1	5	3	28
Jan	3	1	9	6	4	3	13	12	12	14	9	11	97
Walenty	2	1	2	2	6	1	3	10	12	1	7	1	48
Grzegorz	2	3	3	4	—	4	—	3	—	1	2	1	23
Jerzy	2	4	3	7	10	6	4	9	10	8	4	5	72
Jakub	2	5	5	4	9	1	4	7	11	11	9	11	79
Kacper	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	4
Tomasz	1	1	4	1	3	4	3	4	2	6	8	3	40
Mateusz	1	3	1	—	2	1	2	7	2	6	6	2	33
Maciej	—	1	—	—	2	—	—	4	1	2	—	2	12
Marcin	—	4	5	6	4	5	6	7	7	5	5	8	62
Andrzej	—	3	2	5	3	1	—	4	5	4	7	1	35
Błażej	—	4	—	3	—	1	—	1	—	—	1	—	10
Szymon	—	3	2	—	1	1	1	3	2	4	2	2	21
Krzysztof	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Albert	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Stanisław	—	2	2	—	1	—	4	—	—	—	—	—	9
Bartłomiej	—	2	2	6	2	2	2	2	—	—	2	5	25

Józef	—	1	—	2	2	—	—	3	4	12	6	5	5	40
Gawel	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Urban	—	—	3	3	3	—	—	—	—	—	—	1	—	10
Wit	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	5
Paweł	—	—	3	1	3	3	—	2	6	4	2	2	4	30
Wojciech	—	—	1	1	5	1	—	2	1	4	—	1	1	17
Sebastian	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Antoni	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	—	4
Baltazar	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2
Mikołaj	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2
Piotr	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	2	7
Franciszek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	9	12
Melchior	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	4	—	6
Fryderyk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Wacław	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Adam	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Stefan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Sylwester	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Klemens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Ogółem	17	44	50	57	66	40	57	92	96	80	103	77	779**	

* Brak danych z lat 1738—1740.

** W przypadku 2 dzieci nie odnotowano imienia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

Tabela 4

Częstotliwość nadawania imion żeńskich w Kobiórze w latach 1686—1796

Imię	1686—1690	1691—1700	1701—1710	1711—1720	1721—1730	1731—1740*	1741—1750	1751—1760	1761—1770	1771—1780	1781—1790	1791—1796	Razem
Marianna	6	6	1	14	20	18	12	3	6	6	1	3	96
Ewa	2	1	1	3	1	3	5	2	1	3	5	3	30
Jadwiga	2	3	5	4	13	7	14	13	11	9	6	7	94
Anna	4	4	3	3	14	6	4	13	16	9	10	11	97
Katarzyna	1	4	6	7	6	5	4	11	8	11	13	6	82
Zuzanna	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	3	1	9
Agnieszka	—	5	1	3	3	—	3	5	3	6	8	10	47
Zofia	—	9	8	8	13	7	12	9	22	18	12	8	126
Dorota	—	1	1	2	2	2	1	8	2	2	2	3	26
Małgorzata	—	1	2	1	—	1	1	2	1	—	1	—	10
Marina	—	1	7	1	—	—	5	23	13	21	9	—	80
Teresa	—	—	—	—	—	—	1	—	1	3	5	4	14
Urszula	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Joanna	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2
Elżbieta	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Regina	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Franciszka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	6	12
Magdalena	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	—	6
Apolonia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3

Cecylia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—
Rozalia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	5	—	—	5
Józefa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1
Maria	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	10	—	16	26
Helena	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	1	3
Beata	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1
Tekla	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1
Ogółem	16	35	36	46	72	50	63	90	87	91	110	80	776**			

* Brak danych z lat 1738—1740.

** W przypadku 4 dzieci nie odnotowano imienia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

razem dawało 36,8% wyboru z wszystkich imion. Z kolei imiona Katarzyna i Marina razem stanowiły 20,9%. Te 6 najpopularniejszych imion żeńskich stanowiło razem aż 74,1%. Zdecydowanie dominowały więc nad innymi imionami żeńskimi, które stanowiły jedynie 25,9% — były zatem wybierane bardzo rzadko.

Tabela 5

Liczba najpopularniejszych imion męskich w Kobiórze w latach 1686—1796

Najpopularniejsze imiona męskie	Ogółem	
	liczba	procent
Jan	97	12,5
Jakub	79	10,1
Jerzy	72	9,2
Marcin	62	8,0
Walenty	48	6,2
Józef	40	5,1
Tomasz	40	5,1
Razem	438	56,2
Pozostałe	341	43,8
Ogółem	779*	100,0

* W przypadku 2 dzieci nie odnotowano imienia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

Tabela 6

Liczba najpopularniejszych imion żeńskich w Kobiórze w latach 1686—1796

Najpopularniejsze imiona żeńskie	Ogółem	
	liczba	procent
Zofia	126	16,2
Anna	97	12,5
Marianna	96	12,3
Jadwiga	94	12,1
Katarzyna	82	10,6
Marina	80	10,3
Razem	575	74,1
Pozostałe	201	25,9
Ogółem	776*	100,0

* W przypadku 4 dzieci nie odnotowano imienia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

Dzieląc badany przedział czasowy na 2 okresy: lata 1686—1740 i 1741—1796, możemy sprawdzić, jak zmieniała się popularność poszczególnych imion, oraz które z nich było popularne w pierwszym okresie, a które w drugim, oraz czy częstotliwość ich nadawania była stała.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że imię Jan nie było bardzo popularne w latach 1686—1740, częściej nazywano wtedy chłopców: Marcin, Jakub lub Jerzy (tabela 7). Popularność imienia Jan wzrosła dopiero w latach 1741—1796, wtedy też spadła częstotliwość wyboru imienia Marcin. W drugim okresie wzrosła także popularność imion Walenty i Józef.

Pośród imion kobiecych w latach 1686—1740 najczęściej wybierano imię Marianna, jednak już w następnym okresie zmniejszyło ono swą popularność na rzecz imienia Zofia, które stawało się coraz popularniejsze (tabela 8).

Tabela 7

Najpopularniejsze imiona męskie w Kobiórze w latach 1686—1796

Lata	Jan	Jakub	Jerzy	Marcin	Walenty	Józef
1686—1740	16	26	32	24	14	5
1741—1796	71	53	40	38	34	35
Razem	87	79	72	62	48	40

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

Imię Marianna straciło na znaczeniu na korzyść formy Marina. To ostatnie imię nadano w pierwszym okresie tylko 9, a w drugim już 71 dziewczynkom. Zarówno Marianna, jak i Marina to formy utworzone od imienia Maria. Przez szacunek dla Matki Bożej rodzice nie dawali dziecku na imię Maria¹³. Po raz pierwszy w zapisach metrykalnych dla Kobióra imię Maria pojawiło się w 1785 roku i stopniowo stawało się coraz popularniejsze. Imię Maryi nadano ponad 200 dziewczynkom (25,9%). Dla porównania, drugie pod względem popularności imię — Zofia — stanowiło 16,2%.

Tabela 8

Najpopularniejsze imiona żeńskie w Kobiórze w latach 1686—1796

Lata	Zofia	Anna	Marianna	Jadwiga	Katarzyna	Marina
1686—1740	45	34	65	34	29	9
1741—1796	81	63	31	60	53	71
Razem	126	97	96	94	82	80

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

Na podstawie przedstawionych informacji można zauważyć, że kobiórscy rodzice wybierali dla swych dzieci imiona chrześcijańskie. Dla chłopców imiona apostołów: Paweł, Jan, Mateusz, Bartłomiej, Jakub, Tomasz, Szymon, Piotr, Andrzej. Popularne były też imiona starotestamentowe zarówno wśród chłopców: Adam, Michał, Józef, jak i dziewczynek: Ewa, Anna, Elżbieta; imiona świętych: Walenty, Wawrzyniec, Antoni, Marcin, Jerzy, Grzegorz, Franciszek, Mikołaj, Błażej, Agnieszka, Dorota, Jadwiga, Katarzyna, Zofia. Pojawiają się także imiona świętych słowiańskich: Stanisław, Wojciech, Waclaw.

¹³ H. Fros, F. Sowa: *Twoje imię...*, s. 399; S. Łysik: *Nazewnictwo. W: Zabytki ludowej kultury na Śląsku i w Częstochowskim*. Red. B. Bazielich. Bytom 1975, s. 46; Z. Kucho-wicz: *Obyczaje staropolskie XVII—XVIII w.* Łódź 1975, s. 184.

Na wybór imienia dziecka wpływało wiele czynników. Jednym z głównych było imię patrona z dnia narodzin dziecka. Wierzono, że dziecko same sobie imię przyniosło. Taka zasada funkcjonowała zarówno w Polsce¹⁴, jak i na Śląsku¹⁵. Jeśli jednak w dniu urodzenia przypadało wspomnienie mniej znanego świętego, rodzice decydowali się na bardziej znanego patrona, którego święto przypadało w najbliższym po tym dniu czasie. Zastrzegano jednak, aby nie wybierać imion tych świętych, których wspomnienie już minęło¹⁶.

Nie można pominąć także wpływu tradycji rodzinnej. Dziecku nadawano imię po dziadkach lub rodzicach chrzestnych. Tradycja głosiła jednak, by unikać imion zmarłego rodzeństwa, gdyż mogłoby to przynieść nieszczęście. Na Śląsku rodzice unikali nadawania dzieciom swoich imion, wierzono bowiem, że jeśli w rodzinie będą dwie osoby o tym samym imieniu, jedna z nich umrze¹⁷. Jak wykażę w dalszej części pracy, zdarzały się odstępstwa od tej zasady.

Poza tymi czynnikami na wybór imion oddziaływał kult świętych. Poszczególne okolice miały swych lokalnych patronów. Przykładowo, na Śląsku szeroko rozpowszechniony był kult św. Jadwigi Śląskiej. Nie bez znaczenia dla popularności imienia Jadwiga był fakt, że św. Jadwiga była, jak już wspomniałam, patronką kościoła parafialnego. Od XVIII wieku zaczął się również szerzyć kult św. Jana Nepomucena.

Nie można też pominąć wpływu mody lub upodobania rodziców na wybór imienia dla dziecka. Ten czynnik był jednak najmniej znaczący¹⁸. Nie poddałam analizie powiązań między popularnością poszczególnych imion w Kobiórze a kultem określonych świętych w parafii pszczyńskiej. Wynika to z niemożności dokonania porównania z innymi miejscowościami wchodzącymi w skład parafii pszczyńskiej i sąsiednimi parafiami.

Rodzice kierowali się, jak już wspomniałam, przede wszystkim kalendarzem, nadając takie imię świętego, którego opieki i wstawiennictwa chcieli dla swych dzieci. Nie inaczej było w Kobiórze. Analizując to zjawisko, wzięłam pod uwagę świętych czczonych miesiąc przed urodzeniem i po urodzeniu dziecka.

Uwzględniając poszczególne miesiące (tabela 9), w odniesieniu do chłopców możemy zauważyć, że w styczniu najczęściej wybierano imię Paweł (32,7%) oraz Walenty (34,6%), przy czym to drugie imię wybie-

¹⁴ Z. Kuchowicz: *Obyczaje staropolskie...*, s. 183; J. Bystroń: *Dzieje obyczajów w Polsce: wiek XVI—XVIII*. Warszawa 1960, s. 75.

¹⁵ D. Simonides: *Od kolebki do grobu. Śląskie wierzenia, zwyczaje i obrzędy rodzinne w XIX w.* Opole 1988, s. 46; W. Korzeniowska: *Codziennosc społeczności wsi rejencji opolskiej w aspekcie zachodzących przemian (1815—1914)*. Opole 1993, s. 182.

¹⁶ J. Bystroń: *Dzieje obyczajów...*, s. 76.

¹⁷ D. Simonides: *Od kolebki do grobu...*, s. 46.

¹⁸ J. Bystroń: *Dzieje obyczajów...*, s. 77.

rano przede wszystkim pod koniec miesiąca. W lutym chętnie nadawano imię Walenty (39,3%) i Maciej (19,7%) — wszystkie dzieci tak nazwane urodziły się właśnie w lutym. W marcu przeważali chłopcy o imionach Józef (28,9%), Jerzy (34,9%) i Grzegorz (21,7%). Bardzo często imię Jerzy nadawano także w kwietniu, jego przewaga nad innymi imionami w tym miesiącu była zdecydowana (53,3%). W maju dominował Jan (42,1%). Warto zaznaczyć, że w maju przypada wspomnienie św. Urbana. Wszystkie kobiórskie dzieci o tym imieniu zostały ochrzczone właśnie w tym miesiącu. Imię Jan przeważało także w czerwcu (57,4%), natomiast w lipcu najchętniej nadawano imię Jakub (66,1%). Chłopcy urodzeni w sierpniu najczęściej nosili imiona Bartłomiej (33,9%) lub Wawrzyniec (27,7%). Dwa imiona dominowały także we wrześniu — Michał (43,6%) oraz Mateusz (40%). W październiku najpopularniejszymi imionami były Szymon (35,7%) i Marcin (48,2%). W listopadzie jednakową liczbę chłopców nazwano Andrzej i Marcin (po 40%). W grudniu natomiast możemy zauważyć dominację imienia Tomasz (51,7%).

Jeśli pod tym samym kątem (tabela 10) przyjrzymy się imionom żeńskim, zobaczymy, że w styczniu najczęściej nadawano imię Agnieszka (36,8%) oraz imię maryjne. Dziewczynki nazwane: Mariannami, Marinami, Mariami w sumie stanowią 42,1%. Popularność tych imion jest spowodowana przypadającym na 2 lutego świętem Matki Bożej Gromnicznej. W związku z tym nie dziwi, że w lutym dziewczynki o tych imionach również przeważały (38%). W marcu najwięcej było Zofii (40,3%). Należy pamiętać, że w Kobiórze było to najpopularniejsze imię i nie miało znaczenia, że wspomnienie tej świętej przypadało w maju. Podobna sytuacja miała miejsce w kwietniu (66,7%) i maju (45,8%). Wysoki odsetek w czerwcu i lipcu stanowiły dziewczynki o imieniu Anna (odpowiednio: 43,6% i 54,4%). Sierpień to miesiąc, w którym przypada kilka świąt maryjnych, stąd nie powinna dziwić dominacja imion pochodzących od imienia Maria, wszystkie wspólnie stanowią 42,2%. We wrześniu i w październiku oddawano cześć św. Jadwidze, której wspomnienie przypada na 15 października. Dziewczynki o tym imieniu stanowią kolejno: 50% i 44,8%. Listopad był miesiącem św. Katarzyny. Dziewczynki o tym imieniu stanowiły wtedy aż 69,2%. W grudniu natomiast na patronkę wybierano najczęściej Ewę (35,9%).

Z przytoczonych zestawień wynika, że rodzice przy wyborze imienia dla dziecka kierowali się świętem patrona z danego miesiąca. Często zdarzało się, że wybierano imię nawet do miesiąca od jego kalendarzowego wspomnienia, tak mamy w przypadku Zofii, Anny i Jadwigi, a u chłopców w przypadku Walentego, Józefa, Jerzego czy Marcina. Aby stwierdzić, czy stosowano się do zwyczaju, by święto patrona przypadało po dacie urodzenia, należy zbadać zależność daty urodzenia dziecka (z powodu braku daty urodzenia biorę pod uwagę datę chrztu), jego imienia i święta patrona (tabela 11).

Tabela 9

w Kobiórze w latach 1686—1796

Czerwiec		Lipiec		Sierpień		Wrzesień		Październik		Listopad		Grudzień	
liczba	procent	liczba	procent	Liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,3	4	6,8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	13,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	1,6	—	—	—	—	—	—	1	1,3	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,6
1	1,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	6,7
35	57,4	1	1,6	2	3,1	1	1,8	—	—	3	4,0	13	21,9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	11	16,9	22	40,0	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	3,2	22	33,9	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	1,5	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	9,8	41	66,1	1	1,5	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	10,8	31	51,7
—	—	1	1,6	2	3,1	1	1,8	3	5,4	—	—	3	5,0
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	4,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	8,2	1	1,6	1	1,5	—	—	—	—	—	—	—	—
3	4,9	—	—	—	—	1	1,8	—	—	—	—	—	—
—	—	14	22,7	18	27,7	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	1,6	—	—	—	—	20	35,7	—	—	—	—
—	—	—	—	3	4,6	2	3,6	27	48,2	30	40,0	—	—
—	—	—	—	4	6,2	24	43,6	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	1,8	3	5,4	30	40,0	1	1,6
—	—	—	—	—	—	1	1,8	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	1,8	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	3	5,4	—	—	—	—

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Mikołaj	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Klemens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sylwester	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wacław	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem	55	100,0	61	100,0	83	100,0	75	100,0	71	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn.

Sezonowość nadawania imion żeńskich

Imię	Styczeń		Luty		Marzec		Kwiecień		Maj	
	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent
Agnieszka	28	36,9	1	1,5	2	3,0	—	—	—	—
Dorota	10	13,2	7	10,6	—	—	—	—	—	—
Marianna	14	18,4	11	16,7	12	17,9	4	6,1	6	8,3
Marina	14	18,4	10	15,1	9	13,4	1	1,5	6	8,3
Maria	4	5,3	4	6,1	2	3,0	1	1,5	1	1,4
Zuzanna	2	2,6	4	6,1	—	—	2	3,0	—	—
Zofia	2	2,6	17	25,8	27	40,2	44	66,7	33	45,7
Ewa	1	1,3	—	—	—	—	1	1,5	—	—
Elżbieta	1	1,3	—	—	—	—	—	—	—	—
Anna	—	—	1	1,5	5	7,5	8	12,2	24	33,3
Jadwiga	—	—	—	—	1	1,5	2	3,0	—	—
Małgorzata	—	—	1	1,5	1	1,5	—	—	1	1,4
Teresa	—	—	1	1,5	—	—	—	—	—	—
Apolonia	—	—	3	4,5	—	—	—	—	—	—
Helena	—	—	3	4,5	—	—	—	—	—	—
Franciszka	—	—	3	4,5	5	7,5	1	1,5	—	—
Józefa	—	—	—	—	1	1,5	—	—	—	—
Katarzyna	—	—	—	—	2	3,0	2	3,0	—	—
Regina	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,4
Magdalena	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rozalia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tekla	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Joanna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Urszula	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cecylia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beata	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem	76	100,0	66	100,0	67	100,0	66	100,0	72	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn.

cd. tab. 9

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,3	1	1,6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,3	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,6
—	—	—	—	—	—	1	1,8	—	—	—	—	—	—
61	100,0	62	100,0	65	100,0	55	100,0	56	100,0	75	100,0	60	100,0

KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

Tabela 10

w Kobiórze w latach 1686—1796

Czerwiec		Lipiec		Sierpień		Wrzesień		Październik		Listopad		Grudzień	
liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent
—	—	—	—	—	—	—	—	3	4,6	1	1,5	12	22,6
—	—	1	1,8	1	1,6	—	—	—	—	3	4,6	4	7,6
8	14,5	7	12,3	14	21,9	8	11,6	3	4,6	3	4,6	6	11,3
5	9,1	5	8,8	11	17,2	4	5,8	3	4,6	5	7,8	7	13,2
3	5,5	2	3,5	2	3,1	4	5,8	—	—	1	1,5	2	3,8
1	1,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1,8	—	—	2	3,1	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	2	3,1	1	1,5	2	3,0	4	6,2	19	35,8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	43,6	31	54,4	2	3,1	—	—	1	1,5	1	1,5	—	—
3	5,5	3	5,3	21	32,8	34	49,3	30	44,7	—	—	—	—
4	7,3	3	5,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	1,8	2	3,1	3	4,3	7	10,4	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1,8	—	—	1	1,6	1	1,5	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	5,5	—	—	2	3,1	10	14,5	17	25,4	45	69,2	1	1,9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	3,6	4	7,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	4	6,3	1	1,5	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	1,5	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	1,5	—	—	—	—	1	1,9
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,5	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3,1	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,9
55	100,0	57	100,0	64	100,0	68	100,0	67	100,0	65	100,0	53	100,0

KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

Tabela 11

Wpływ święta patrona na wybór imienia

Wybór imienia		Święto poprzedzające urodzenie				Święto w dniu lub po urodzeniu				Niezwiązane 1686—1796
		1686—1710	1711—1740	1741—1770	1771—1796	1686—1710	1711—1740	1741—1770	1771—1796	
Dziewczynki	liczba	8,0	27,0	31,0	43,0	57,0	88,0	119,0	145,0	258,0
	procent	9,2	16,1	12,9	15,3	65,5	52,4	49,6	51,6	33,2
Chłopcy	liczba	14,0	16,0	18,0	18,0	89,0	130,0	205,0	214,0	76,0
	procent	12,6	9,8	7,3	6,9	80,2	79,8	83,7	82,3	9,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

Z danych zamieszczonych w tabeli 11 wynika, że większość dzieci w ciągu całego badanego okresu otrzymała imię świętego, którego czczono po dacie urodzenia (67,1%). Jak można zauważyć, zwyczaj ten był częściej stosowany w odniesieniu do chłopców, których przed świętem patrona ochrzczono 81,7%, dla dziewczynek odsetek ten wynosił 52,4%. Zwyczaj ten był popularny w pierwszym okresie (1686—1710), z czasem zaczął słabnąć. Jednak w odniesieniu do chłopców, poza spadkiem (79,8%) w latach 1711—1740, znowu zauważamy wzrost do 83,3% w trzecim okresie. Pod koniec XVIII wieku odsetek nieznacznie spadł, ale ciągle utrzymywał się powyżej 80% i był wyższy niż na przełomie XVII i XVIII wieku.

Inaczej sytuacja przedstawiała się w przypadku dziewczynek. W pierwszym wyznaczonym okresie odsetek ochrzczonych przed świętem patronki wynosił 65,5% i od tego czasu zaczął się zmniejszać, by w trzecim okresie (1741—1770) spaść poniżej 50% (49,6%). W latach 1771—1796 możemy zauważyć wzrost, ale jest on niewielki. Warto zaznaczyć, że dla dziewczynek odnotowano wysoki odsetek (około 30%) imion, które nie były związane ze świętem patrona.

Analizując tabelę, można zauważyć jeszcze jedną interesującą tendencję. Odsetek chłopców, dla których święto patrona przypadało przed urodzeniem, konsekwentnie przez cały badany okres malał. Inaczej jest w przypadku dziewczynek, odnośnie do których ten odsetek wzrastał do drugiego okresu — 16,1%, by w trzecim spaść do 12,9%, a w czwartym znowu wzrosnąć do 15,4%. Porównując te dane, widać, że więcej chrztów udzielonych po święcie patrona, którego imię dla dziecka wybrano, odnosiło się do dziewczynek niż chłopców, odpowiednio: 14% i 8,5%. Można zatem stwierdzić, że rodzice przywiązywali dużą wagę do nadania dziecku imienia tego świętego, którego wspomnienie przypadało po urodzeniu. Jednak zaznaczyć należy, że ten zwyczaj nie był rygorystycznie przestrzegany i zdarzały się przypadki chrztów

(11,2%) z nadaniem imienia patrona, którego już wspominano, przy czym wpływ święta patrona widać przede wszystkim w odniesieniu do chłopców¹⁹.

Kolejną kwestią, którą należy omówić, jest wpływ tradycji rodzinnej na imię dziecka, czyli nadawanie dzieciom imion po rodzicach bądź chrzestnych. Brak danych na temat dziadków czy dalszych krewnych uniemożliwia dokonanie porównania imion pod tym kątem. Pamiętać trzeba, że tradycja na Śląsku nakazywała unikać nadawania imion po rodzicach. W Kobiórze jednak często zdarzało się, że dziecko miało takie samo imię jak rodzic. Znane były też przypadki, w których imię dziecka zgadzało się zarówno ze świętem patrona, jak i imieniem jednego z rodziców. Bardziej prawdopodobne wydaje się, że w takim przypadku kierowano się przypadającym na dzień urodzenia świętem. Wynika z tego, że gdy imię jednego z rodziców zgadzało się także z imieniem patrona, któremu chcieli oddać w opiekę swe dziecko, nie rezygnowali z tego zamiaru tylko po to, by uniknąć powtórzenia w rodzinie tego samego imienia. Widać, że opieka i wstawiennictwo świętych było zdecydowanie ważniejsze niż ludowe zwyczaje i wierzenia. Zgodność z imieniem rodzica i chrzestnego występowała częściej u dziewczynek — 181 przypadków (23,2%). U chłopców odsetek ten był zdecydowanie niższy (9%)²⁰.

Należy wspomnieć o grupie dzieci, których imiona zgadzały się nie tylko z imieniem patrona i imieniem rodziców, ale także z imieniem jednego z chrzestnych. Tego typu sytuacje nie były częste i z pewnością były dziełem przypadku, zważywszy na popularność niektórych imion. Taka zgodność wystąpiła u 23 dziewczynek i 6 chłopców. Wszystkich przypadków, w których dzieciom nadano imiona rodzinne, było 251 (16,1%).

Warta uwagi jest także kwestia nadawania dzieciom kilku imion. Większość dzieci otrzymywała na chrzcie jedno imię, z czasem jednak coraz częściej zaczęto wybierać dwa imiona. Zwyczaj nadawania kilku imion początkowo był popularny jedynie wśród śląskiej szlachty. Za jej przykładem poszły rodziny z elit. W odniesieniu do chłopów zwyczaj ten upowszechnił się dopiero w XIX wieku, jednak już w XVIII wieku pojawiają się pierwsze takie przypadki²¹. Przez nadawanie kilku imion, zwykle dwóch, rodzice chcieli zapewnić swemu dziecku opiekę kilku patronów. Jedno imię mogło być imieniem patrona, a drugie życzeniem rodziców. Powodem wyboru dwóch imion mogła być też chęć uczczenia jednym z nich rodziców²².

W Kobiórze w latach 1686—1796 ochrzczono 101 dzieci o kilku imionach, co stanowiło 6,5% (tabela 12)²³. W jednym przypadku — chłopcu uro-

¹⁹ Por. P. Kwapulińska: *Urodzenia...*, s. 51.

²⁰ Por. J. Gawrysiakowa: *Praktyki religijne...*, s. 94.

²¹ S. Łysik: *Nazewnictwo...*, s. 47; J. Bystroń: *Księga imion...*, s. 47—49.

²² A. Spyt: *O imionach podwójnych...*, s. 254.

²³ Podobny odsetek dzieci z dwoma lub trzema imionami występuje w Chęcinach. Zob. M. Paulewicz: *Dobór imion i rodziców...*, s. 12.

dzonemu 3 stycznia 1790 roku — nadano trzy imiona: Kacper Melchior Baltazar. W pozostałych przypadkach mamy do czynienia z dwoma imionami. Zjawisko nadawania kilku imion przez większość badanego okresu było słabo zauważalne. Pierwsze kobiórskie dziecko z dwoma imionami ochrzczono w 1727 roku. Do 1770 roku chrzty, na których nadano kilka imion, miały miejsce tylko 13 razy. Nasilenie zjawiska możemy zaobserwować dopiero od 1771 roku. W latach 1771—1780 chrzty wieloimiennne stanowiły 15,8%, podobnie było w następnym dziesięcioleciu. W latach 1791—1796 odsetek ten wynosił już 17,2%. Można więc zauważyć stopniowe upowszechnianie się tej tendencji.

Tabela 12

**Liczba chrztów wieloimiennych
w latach 1686—1796**

Lata	Dziewczynki	Chłopcy
1686—1720	0	0
1721—1730	2	1
1731—1740*	2	0
1741—1750	1	0
1751—1760	0	1
1761—1770	2	4
1771—1780	12	15
1781—1790	18	16
1791—1796	9	18
Razem	46	55

* Brak danych z lat 1738—1740.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach, sygn. KM 54, KM 100, KM 101, KM 102, KM 119.

Dwa imiona wybierano przede wszystkim dla chłopców — 55 chrztów (7%). Dla dziewczynek odsetek ten wynosił 5,9%²⁴. Analizując zapisy chrztów wieloimiennych, można się zastanowić, co wpływało na wybór imion. Okazuje się, że w 51,5% przypadków oba imiona odnoszą się do patrona. Kolejna grupa (39,6%) obejmuje te dzieci, którym jedno z imion, pierwsze lub drugie, nadano na cześć świętego, któremu chciano oddać w opiekę dziecko. Imiona pozostałych dzieci trudno wytłumaczyć. Nie można też wyjaśnić

²⁴ Por. J. Gawrysiakowa: *Praktyki religijne...*, s. 94; M. Górny: *Wybór imion chrzestnych...*, s. 60.

reguły, według której łączono imiona. Przypuszczalnie ich wybór był uzależniony wyłącznie od kalendarza.

Zdecydowana większość dzieci, których data urodzenia jest znana (od 1766 roku), została ochrzczona w pierwszym dniu po urodzeniu (69,2%). Tylko w pięciu przypadkach chrzest opóźniono o dwa dni. Pozostałe dzieci „wieloimienne” ochrzczono w dniu urodzenia (24,2%).

Dla lat 1766—1796 możemy zbadać stan społeczny rodziców. Dwa imiona nadawano przeważnie dzieciom kobiórskiej elity: były to dzieci myśliwych, karczmarzy, młynarzy. W sumie dzieci „wieloimienne” bogatszych rodziców stanowiły 39,6%. Okazuje się jednak, że nadawanie dwóch imion nie było wyłącznym przywilejem najbogatszych rodzin. Dwa imiona swym dzieciom nadawali też chałupnicy, komornicy i wojskowi (49,5%). Warto wspomnieć o jeszcze jednym ciekawym zjawisku. Dwa imiona dostawały także dzieci nieślubne, takich przypadków odnotowano 8²⁵.

Analizując wybór imion, można zauważyć, że dzieci nieślubne w Kobiórze nazywano podobnie jak pozostałe²⁶. Jest to o tyle istotne, że w wielu parafiach funkcjonował zwyczaj nazywania dzieci pochodzących z nieślubnych związków imionami nieużywanymi w parafii, przez co miały się odróżniać od pozostałych²⁷.

W Kobiórze imiona dzieci nieślubnych, tak jak większości pozostałych, były uzależnione od przypadającego po ich urodzeniu święta patrona. Wśród dziewczynek najwięcej jest imion utworzonych od imienia Maria — 11. Spotykamy też Zofie, Katarzyny, Anny i Ewy. Najpopularniejsze imiona otrzymali również chłopcy: Jan, Józef, Mateusz, Jerzy, Tomasz i Szymon.

Podsumowując, można stwierdzić, że rodzice w wyborze imion kierowali się przede wszystkim kalendarzem, nadając dziecku imię świętego patrona, pod którego opiekę chcieli je oddać. Nadawanie imion rodzinnych odgrywało rolę drugorzędą. Na wybór imienia nie miał też wpływu fakt urodzenia nieślubnego.

²⁵ Inaczej było w powiecie kcyńskim, gdzie dzieciom nieślubnym nadawano wyłącznie jedno imię. Zob. M. Górny: *Wybór imion...*, s. 66.

²⁶ Por. A. Gacek, M. Żmijewska: *Imiona w Rudzie Kozielskiej...*, s. 121.

²⁷ J. Bystroń: *Księga imion...*, s. 46. Taka sytuacja występowała w Chęcinach. Zob. M. Paulewicz: *Dobór imion i rodziców...*, s. 16.

Ewa M. Ryguła

Names in Kobiór in the 18th century

Summary

The aim of the article is to describe the system of names in the 18-th century Kobiór. The analysis of the records from the book of baptism allowed the author to come to the following conclusions.

The catalogue of male names is definitely richer than that of female one. In the case of boys parents chose between 47 names, whereas in the case of girls, between 30. The numbers were gradually with time. All names were Christian. The boys were most frequently given the name of Jan, Jakub, Jerzy, Marcin, Walenty whereas the girls were called Zofia, Anna, Marianna, Jadwiga, Katarzyna. The parents from Kobiór gave their children one name in most cases.

When it comes to the factors determining the choice of names, the biggest influence had the calendar. The parents chose the name of the saint, whose care and intercession they waned for their child. It was important to celebrate the patron's name after child's birth. It can be noticed that the very tradition was more frequent in the case of boys than girls. Before the patron day 88.7% of boys and 52.4% of girls were baptized.

Initially, the tradition of giving children a few names was not popular in Kobiór. The intensity of the phenomenon of "multi-naming" is visible starting from the 1770s, while two names were given in Kobiór. Mainly boys were given several names. Girls did not undergo it to such an extent.

Giving children two names was not just the privilege of rich families. A high percentage of multi-named children was also to be found among the poorest families of outworkers, debt collectors and military men. In contrast to many other places, there were no cases of denouncing illegitimate children by giving them names typical of and not used in a village to differentiate them from the rest in Kobiór. Illegitimate children received the same names as the remaining ones. It also happened that they were given two names when baptised.

Ewa M. Ryguła

Die Onomatologie in Kobiór im 18.Jh

Zusammenfassung

Das Ziel des vorliegenden Artikels ist, die in der Stadt Kobiór im 18.Jh. angewandte Onomastik zu beschreiben. Aufgrund der Analyse von den im Taufbuch enthaltenen Eintragungen ist die Verfasserin zu folgenden Schlüssen gekommen.

Der Katalog männlicher Vornamen ist viel umfangreicher als der der weiblichen Vornamen. Für Jungen hatten die Eltern 47 und für Mädchen 30 Vornamen zur Verfügung. Mit der Zeit haben sich diese Zahlen noch vergrößert. All das waren christliche Vornamen. Zu den meist gebrauchten gehörten Jan, Jakub, Jerzy, Marcin, Walenty für Jungen und: Zofia, Anna, Marianna, Jadwiga, Katarzyna für Mädchen. Den Kindern aus Kobiór war meistens ein Vorname gegeben.

Von den die Wahl des Vornamens determinierenden Faktoren war der Kalender von besonderer Bedeutung. Die Eltern gaben ihrem Kind den Namen von einem Heiligen, dessen

Obhut und Vermittlung sie für ihr Kind wünschten. Wichtig war, dass der Tag des Schutzheiligen (Namenstag) auf einen Tag nach dem Geburtsdatum des Kindes fiel. Es ist bemerkenswert, dass der Brauch häufiger bei den Jungen als bei Mädchen bewahrt war. Vor dem Schutzheiligentag waren zwar 88,7% der Jungen und 52,4% der Mädchen getauft.

Der Brauch, einem Kind mehrere Vornamen zu geben war zunächst in Kobiór nicht so populär. Erst seit 70er Jahren des 18. Jhs beobachtete man eine verstärkte Tendenz dazu. Auf dem Kobiór-Gebiet wurden meistens zwei Vornamen gegeben und das betraf hauptsächlich Jungen.

Die Benennung der Kinder mit zwei Vornamen war kein Sonderrecht der reichsten Familien. Eine hohe Quote von den Kindern mit mehreren Vornamen wurde auch unter den ärmeren Familien, Heimarbeitern, Mietern und Soldaten festgestellt. Im Gegensatz zu vielen anderen Ortschaften wurden uneheliche Kinder in Kobiór mit charakteristischen und im Dorf nicht gebrauchten Namen (was sie von den übrigen Kindern unterscheiden sollte) nicht gezeichnet. Es kam vor, dass uneheliche Kinder auch auf zwei Namen getauft wurden.